

- ἔρκεσιν, ἀποκρινόμεθα μὴ ταῦτόν ἄλλ' ἕτερον εἶναι. καὶ τὸ μὲν χωριστόν, τὸ δ' ἀχώριστον εἶναι. καὶ τὸ μὲν κινουῖν, τὸ δὲ κινούμενον εἶναι. οὕτω γὰρ ἡ φύσις κινεῖ, ὡς εἰ μὴ ὑπ' ἄλλου ἀνωτέρου αἰτίου ἐκινεῖτο, οὐκ ἂν οὐδ' αὐτὴ κινοίη. ὡς καὶ Ἀριστοτέλης δῆλον ποιεῖ τὴν φύσιν ἀρχὴν κινήσεως λέγων, οὐ κατὰ τὸ κινεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὸ κινεῖσθαι, καὶ ἡρεμίας, οὐ κατὰ τὸ ἡρεμίζειν, 5 ἀλλὰ κατὰ τὸ ἡρεμίζεσθαι, ὡς ἐφθάσαμεν προειπόντες. διὸ καὶ τὰ φυσικά, φησὶν ἐν τῷ θ' τῆς φυσικῆς, οὐ λέγεται ὑφ' ἑαυτῶν κινεῖσθαι. ἡδύνατο γὰρ ἂν καὶ ἰστάναι ἑαυτά, εἴπερ καὶ κινεῖν ἑαυτὰ ἐδύνατο. ἐν τε τῷ β, «ὡς οὔσης, φησί, τῆς φύσεως ἀρχῆς τινος ἢ αἰτίας τοῦ κινεῖσθαι καὶ ἡρεμεῖν». ἔστιν ἄρα τι καὶ κατ' αὐτὸν Ἀριστοτέλη ἀνώτερον αἷτιον, ὃ τὴν φύσιν κινεῖ. εἰκότως 10
- M 194^v οὖν αὐτὴν καὶ οἱ περὶ Πλάτωνα ἐπιτηδειότητά τινα εἶναι πρὸς τὸ κινεῖσθαι καὶ διακοσμεῖσθαι φασὶ καὶ τῇ ἑαυτῆς εὐφυΐᾳ τὰ διακοσμητικὰ αἷτια προκαλουμένην.
- 2 Ἔτι δὲ εἰ ἡ ψυχὴ διαφέρει τῆς φύσεως. καὶ γὰρ τὰ μὲν ἐμψυχα καὶ φυσικά, οὐ πάντα δὲ τὰ φυσικά ἐμψυχα. τὰ δὲ ἐμψυχα ὑφ' ἑαυτῶν κινεῖται. τὰ φυσικά 15 οὐκ ἂν κινεῖσθαι ὑφ' ἑαυτῶν τοῦ Ἀριστοτέλους ἀκούομεν λέγοντος. «τῶν γὰρ ἀψύχων ἐν οὐδενὶ ὀρῶμεν, φησὶν, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως.» εἰ τοίνυν ἔχει μὲν φύσιν τὰ ἀψυχα — εἰσὶ καὶ γὰρ φυσικά· οὐκ ἔχει δὲ ἐν ἑαυτοῖς κινήσεως ἀρχὴν — ἡ φύσις οὐκ ἂν εἴη ἀρχὴ κινήσεως, δηλαδὴ τοῦ κινεῖν, τοῦ μέντοι κινεῖσθαι καὶ μάλα. ὅπερ ἐπὶ μὲν τῶν ἀψύχων, ἃ καὶ κυρίως φυσικά λέγεται, 20 οἷά εἰσὶ τὰ ἀπλᾶ σώματα, ἀληθῆς εἶναι τοῖς πλείοσι τῶν ἐξηγητῶν Ἀριστοτέλους δοκεῖ. ἐπὶ δὲ τῶν ἐμψύχων, ἧ μὲν καὶ αὐτὰ φυσικά ἐστι, — τοῦ γὰρ ἐμψύχου προϋποτίθεται τὸ φυσικὸν σῶμα καὶ ἔστιν αὐτῷ ὑποκείμενον, εἴ γε
- V 310^v ἡ ψυχὴ φυσικοῦ σώματός ἐστιν ἐντελέχεια — φύσιν ἔχει καὶ αὐτά, τὴν κινήσεως οὐ τοῦ κινεῖν, ἀλλὰ τοῦ κινεῖσθαι οὔσαν ἀρχὴν. ἧ δὲ γε ἐμψυχα, ἔχει μὲν 25 φύσιν τὴν καὶ ὡς ἀρχὴν τοῦ κινεῖν, οὐ μὴν ἄλλ' οἷαν ὑφ' ἑτέρου κινουμένην κινεῖν, ὡς ἐν τοῖς ἐπομένοις εἰρήσεται. ἔσται τι ἄρα ἕτερον τὸ τὴν φύσιν κινουῖν, ὃ καὶ κυρίως ποιητικὸν αἷτιον τῆς τῶν φυσικῶν κινήσεως λέγεται. τοῦτο δὲ ἕτερον τῆς φύσεώς ἐστιν. ὅπερ εἴτε φύσιν τὴν καθόλου εἴτε νοῦν εἴτε εἶδος καλεῖν βούλοιο, ἡ διαφορὰ περὶ τὰ ὀνόματα ἔσται μόνον, ἡ δ' ἐν- 30 νοιὰ ἐστὶν ἡ αὐτή. καὶ εἴτε πλείω εἴτε ἓν, οὐδὲν πρὸς γε τὸ παρὸν διαφέρει. μάτην γὰρ Ἀριστοτέλει συνηγορῶν, πλῆθος θεῶν δοξάζοντι καὶ αὐτῷ, ὅς
- M 194^v γε τοσοῦτους νοῦς χωριστοὺς εἶναι τίθεται τοὺς τὰς σφαῖρας κινουήντας, ὅσαι καὶ αἱ σφαῖραι εἰσὶν αἱ κινούμεναι, Πλάτωνι τό γε τοιοῦτον ἐγκαλεῖ. κοινὸν ἀμφοῖν τοῦτο ἐγκλημα, κοινὴ πλάνη. 35
- 3 Λέγεται μέντοι ἡ φύσις καὶ αἷτια ποιητικὴ, εἴ γε πᾶν τὸ γινόμενον ἐξ ὑποκειμένου τέ τινος γίνεται, δυνάμει ὄντος τοῦ θ' ὃ γίνεσθαι μέλλει, καὶ ὑπὸ τοῦ ποιοῦντος ἐνεργείᾳ ὄντος. πᾶν γὰρ τὸ γινόμενον ἐκ τινος καὶ εἰς τι ποιεῖται τὴν γένεσιν, καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἐπ' ἀρχὴν, ἀπὸ τῆς πρώτης κινούσης καὶ ἐχούσης ἤδη τινὰ φύσιν ἐπὶ τινὰ μορφήν καὶ τοιοῦτο ἄλλο τι τέλος. ἂν- 40 θρωπος γὰρ ἄνθρωπον καὶ φυτὸν φυτὸν γεννᾷ ἐκ τῆς περὶ ἕκαστον ὑποκειμένης ὕλης, Ἀριστοτέλης φησὶν, ὥστ' εἰ τὴν τῶν γεννῶντων φύσιν αὐτῶν θεωροῦμεν, φύσις δῆπουθεν τὸ ποιοῖν ἐνεργείᾳ οὔσα, εἴθ' ὡς τὸ πρῶτον

rum enim separatum, alterum non separatum est, atque alterum movet, alterum movetur. Natura etenim ita movet, ut nisi a mente sive intellectu illo moveatur, non moveat. Quod etiam ipse Aristoteles docet, cum naturam esse principium motus, non quo moveat, sed quo
5 moveatur, et quietis, non quo quiescere faciat, sed quo quiescat, exponit. »Quamobrem res naturales, inquit, non a se ipsis dicuntur moveri. Possunt enim et se ipsas sistere, si se possent movere.« Et alibi: »Utpote cum natura, inquit, sit principium et causa, qua res moveatur et quiescat.« Itaque Plato naturam idoneam dicit esse ad
10 motum ordinemque recipiendum, et hac sua aptitudine invitare sibi causam, quae exornet et moderetur et ordinet.

Addo, quodsi anima differt a natura. Sunt enim omnia animata
2 naturalia, sed non omnia naturalia animata sunt. Animata autem omnia a se ipsis moventur. Naturalia autem nequaquam per se moveri
15 Aristoteles testatur: »Inanimatorum, inquit, nulli inesse videmus, unde principium motus sit. Sequitur, ut natura esse non possit principium motus, quo scilicet moveat. Nam quo moveatur, principium esse iam diximus. Placet haec sententia magna ex parte expositoribus
20 Aristotelis in rebus inanimatorum, quae proprie naturales dicuntur, qualia sunt simplicia corpora. In animatis autem duplex ratio est. Quatenus enim ipsa animata res sunt naturales — corpus enim naturale corpori animato subiectum est, quando anima actus est corporis naturalis — ea quoque naturam habent, quae principium motus sit, non quo moveant, sed quo moveantur. Quatenus autem res sunt animatae, naturam
25 et habent, quae principium sit, quo moveant, quamquam eo modo, ut nisi ab alio moveantur, minime moveant. Alterum igitur est, quod moveat naturam, quod proprie causa efficiens motus rerum naturalium dicitur, idque a natura diversum. Quod sive universam naturam sive mentem aut formam libeat appellare, controversia de nomine est.
30 Sensus idem servari potest, et sive plura eiusmodi sint sive unum, nihil ad hanc quaestionem interest, quamquam Georgius multitudinem deorum Platoni obiicit, quasi Aristoteles plures esse deos negarit, cum totidem dixerit intelligentias esse, quae movent, quot caelos, qui moventur. Commune prorsus hoc crimen Platonis atque Aristotelis est, si
35 nomina sequi, non sententiam volumus. Nam primum quidem, quod causa suprema et a nullo dependens est, nec a Platone, nec ab Aristotele in plura secatur.

9 ἀρα τι M] V om. τι

7 cf. Arist. Phys. θ 4—6. 254b—260a. | 8 Arist. Phys. β 1. 192b, 21 sq. |
16 Arist. De Caelo β 2. 284b, 33. | 40 cf. Arist. Metaph. ζ 7. 1033b, 32 sqq.

γεννῶν αὐτὸ λέγοι τις, εἶθ' ὡς τὸ δεύτερον. ὅπερ οἱ περὶ Ἀριστοτέλη δύνανται τε καὶ φύσιν καὶ πρώτην ἀρχὴν τῷ σπέρματι συγκαταβληθεῖσαν καλοῦσι. καὶ τοῦτο γὰρ ποιητικὴν ἔχει τὴν δύνανται. ἐνεργεία γὰρ ἐστὶ καὶ ποιεῖ κατὰ δύνανται, ἣν προσεχῶς ἔχει λαβὸν παρὰ τοῦ γεννῶντος. διὸ δὴ καὶ συναίτιόν τε καὶ ὀργανικὸν αἷτιον ἢ φύσις προσαγορεύεται, ὡς πλείοσί γε 5 ἑτέροις προηγουμένοις αἷτιοις καὶ τελευταίῳ δὴ τῷ πρώτῳ καὶ συμπάντων αἷτιῳ ὑπηρετουμένη.

V 311⁴ Οὐδέ τι παρὰ ταῦτα συμβαίνει τὴν φύσιν ἀπλῶς τοῦ κινητοῦ κεχωρίσθαι, ὡς Γεώργιος οἶεται. οὐ γὰρ ἀπλῶς τοῦ ὑποκειμένου ἢ φύσις κεχώριστα, ἀλλὰ πῆ καὶ πῶς, οἶονεὶ ποιοῦν τοῦ γινόμενου, καὶ κινεῖν γε τοῦ κινουμένου. 10 καὶ ὡς τὸ μὲν ποιητικόν, τὸ δὲ παθητικόν τῆς φύσεως ἐστὶ, ταύτη καὶ οὕτω φαμέν τὴν φύσιν κεχωρίσθαι τοῦ κινουμένου, καὶ ὄργανον εἶναι χωριστόν τοῦ ἐπὶ τὸ τέλος καὶ τὴν μορφήν ἰόντος καὶ τελεσιουργουμένου, μάλιστα μὲν

M 195 ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ νοῦ, ἔπειτα δὲ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ περὶ τὴν φύσιν ὀργανικοῦ γε αἷτιου. ἢ δὴ καὶ Ἀριστοτέλης φησὶν ἐν τῷ θ' τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως 15 «ἀνάγκη διαιρεῖσθαι τὸ κινεῖν ἐν ἑκάστῳ πρὸς τὸ κινούμενον». καὶ ἐν τοῖς μετὰ τὰ φυσικά· «ὁ θεὸς τῶν αἷτιων πᾶσι καὶ ἀρχή.» καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς ἤρτηται ὁ τε οὐρανὸς καὶ ἡ φύσις. οὐ δὴ ἀπλῶς χωριστόν εἶναι δεῖ τῶν φύσει καὶ κατὰ φύσιν τὸ μέλλον ποιεῖν. ἀλλ' εἰ τοῦ γινόμενου αὐτοῦ κεχώριστα, ἱκανὸν πρὸς τὴν τοῦ κινεῖντος καὶ κινουμένου ἀναγκαῖαν διαίρεσιν. 20

Κεφ. η' Ἀνασκευὴ ἑτέρου λόγου τοῦ ἐναντίου, ᾧ πειρᾶται δεικνύναι τὴν φύσιν εἶναι ὄργανον.

8, 1 «Ἄλλ' ἡ φύσις χωριστόν, φησί, κατὰ σέ, εἴπερ ὄργανον. τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος. συμπέφυκε γὰρ καὶ ἐμπέφυκεν ἡ φύσις τοῖς πράγμασιν.» ἡμεῖς δὲ φαμέν ὅτι οὐ ψεῦδος. διχῶς γὰρ ἡ φύσις, ἡ μὲν ὡς ὕλη, ἡ δὲ ὡς μορφή. 25 εἴρηται γὰρ ἐν τῷ β' τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως· «ἐπεὶ δ' ἡ φύσις διχῶς, τό τε εἶδος καὶ ἡ ὕλη.» καὶ αὖ· «ἐπεὶ ἡ φύσις διττή, ἡ μὲν ὡς ὕλη, ἡ δὲ ὡς μορφή, τέλος δὲ αὕτη.» καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν περὶ ζώων μορίων· «τῆς φύσεως διχῶς λεγομένης καὶ οὔσης, τῆς μὲν ὡς ὕλης, τῆς δὲ ὡς οὐσίας. καὶ ἐστὶν αὕτη καὶ ὡς κινεῖσα καὶ ὡς τέλος.» καὶ τούτου πλείστας εὐρήσεις Ἀριστοτέλους 30 πανταχοῦ μαρτυρίας. ἔτι γε μὴν καὶ ἀρχὴν κινήσεως ποιητικὴν οἶδαμεν ὑπ' Ἀριστοτέλους καλεῖσθαι τὴν φύσιν καὶ ἀρχὴν ποιήσεως παθητικῆν. ἢ

V 311^v φύσις γὰρ οὐδὲν ποιεῖ, φησί, μάτην«, ἐν τῷ γ' τῶν περὶ ψυχῆς. καὶ ἐν τῷ γ' τῶν περὶ ζώων γενέσεως· «ἢ φύσις οὐδὲν ποιεῖ περίεργον.» καὶ ἐν τῷ α' τῶν περὶ ζώων μορίων· «πᾶν ἡ φύσις ἢ διὰ τὸ ἀναγκαῖον ποιεῖ ἢ διὰ τὸ 35 βέλτιον.» καὶ ἐν τῷ β' τῆς φυσικῆς· «ἢ φύσις ἐστὶν ἀρχὴ καὶ αἷτία τοῦ κινεῖσθαι καὶ ἡρεμεῖν, ἐν ᾧ πρώτως ὑπάρχει καθ' αὐτὸ καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός.»

M 195^v καὶ ἐν τῷ δ' τῶν μετὰ τὰ φυσικά· φύσις ἐστὶ τὸ «ἴθιεν ἢ κινήσεις ἢ πρώτη ἐν ἑκάστῳ τῶν φύσει ὄντων ἐν αὐτῷ ἢ αὐτὸ ὑπάρχει».

2 Καὶ ἐξ ἐναντίας δὴ πάλιν φαμέν τὴν φύσιν ἀρχὴν εἶναι κινήσεως οὐ τοῦ 40 ποιεῖν, ἀλλὰ τοῦ πάσχειν. ἐν γὰρ τῷ θ' τῆς φυσικῆς λέγεται, «ὅτι μὲν τοῖ-

Verum natura causa quoque efficiens esse dicitur. Quicquid enim ³ fit, id ex aliquo fit subiecto, potentia id substans, quod futurum est, et ab agente actu substante efficitur. Itaque si naturam eorum, quae generant, cogitas, natura profecto agit actu substans, sive primum ⁵ generans accipis, sive secundum, quod Aristoteles virtutem, naturam et principium primum mandatum appellavit. Nam id quoque agendi obtinet facultatem. Actu enim aliquid est agitque virtute, quam immediate a generante accepit. Quamobrem tum concausa, hoc est comes aut consors causa, tum instrumentalis causa dictum est, utpote ¹⁰ quod aliis plerisque interpositis causis ac postremo superiori et omnium causae serviat.

Nec propterea sequitur, quod Georgius censet, ut a re mobili⁴ separari simpliciter debeat. Dum enim ab ea re mobili, quam moveat, (= gr. 8, 4) separetur, satis est ad moventis movendaeque ¹⁵ ¹⁵ onem. Separatur igitur movens natura a natura eius, quod movetur, sed non a simplicitate mobili natura. Sive enim agens, sive patiens, cum re mobili coniuncta est, quamquam altera movetur, quatenus mobilis est, altera movet, non quatenus mobilis, sed quatenus motiva activaque est. Omnino subiectum aliquid esse oportere et semper in ²⁰ subiecto naturam esse Aristoteles auctor est. Quin etiam theologi religionis nostrae, et praesertim Latini, qui auctoritatem Aristotelis pluris quam ceteri faciunt, naturam tamquam instrumentum referri ad deum primumque agens proculdubio voluerunt, atque ob eam causam rationalis naturae proprium esse finem respicere, utpote cum se ²⁵ ipsa ducat ad finem. Irrationalis autem, quoniam aliunde ducitur, peculiare esse, ut ad finem apprehensum inconsideratumque moveatur. Siquidem omnia, quae sine ratione sunt, moveri ad finem particularem a voluntate aliqua, quae se ad finem universalem extendat, eum scilicet, qui ad voluntatem divinam refertur. Quae cum ita dicant, nihil ³⁰ adversus Aristotelem dici arbitrantur, immo vero maiores propositiones suas ad eum referunt. Sic nos, quae proponimus, demonstramus et tot tamque eruditorum virorum opinioni consentanea loquimur.

1 οἱ περὶ Ἀριστοτέλη M V] M corr. ex. Ἀριστοτέλης | 10 οἶονεὶ scripsi οἶον ἢ V M | 37 πρώτως M πρώτῳ V

16 Arist. Phys. θ 4. 255a, 16 sq. | 17 Arist. Metaph. α 2. 983a, 8 sq. | 17 cf. Arist. Metaph. γ 2. 1003b, 17. | 23 Georg. Trapez. | 26 Arist. Phys. β 2. 194a, 12 sq. | 27 Arist. Phys. β 8. 199a, 30 sq. | 28 Arist. Περί ζώων μορίων α 1. 641a, 25—27. | 32 Arist. Περί ζώων μορίων β 13. 658a, 8 sq. | 35 Arist. Περί ζώων γενέσεως β 6. 744a, 36. | 35 Arist. Περί ζώων γενέσεως α 4. 717a, 15 sq. | 36 Arist. Phys. β 1. 192b, 21—23. | 38 Arist. Metaph. δ 4. 1014b, 18—20. | 41 Arist. Phys. θ 4. 255b, 29—31.

νυν οὐδὲν τούτων αὐτὸ κινεῖ ἑαυτό, δῆλον. ἀλλὰ κινήσεως ἀρχὴν ἔχει, οὐ τοῦ κινεῖν οὐδὲ τοῦ ποιεῖν, ἀλλὰ τοῦ πάσχειν.» καὶ Σιμπλίκιος· »ἡ φύσις ἀρχή, φησί, κινήσεως οὐ κατὰ τὸ κινεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὸ κινεῖσθαι, καὶ ἡρεμία οὐ κατὰ τὸ ἡρεμίζειν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἡρεμίζεσθαι.« »ἐπιτηδειότης τις οὔσα πρὸς τὸ κινεῖσθαι καὶ διακοομεῖσθαι.«

5

8 Πολλαχῶς δὴ οὕτω τῆς φύσεως λεγομένης καὶ ἐπὶ τάναντία δὴ γελοῖον τὸ μοναχῶς καὶ ἀπλῶς λαμβάνοντα οἶεσθαι ψευδομένους ἀποδεικνύουσι τοὺς φάσκοντας ὄργανον εἶναι τὴν φύσιν διὰ τὸ συμπεφυκέναι καὶ ἐμπεφυκέναι. καὶ ἡμεῖς γὰρ φαμεν καὶ αὐτοὶ συμπεφυκέναι καὶ ἐμπεφυκέναι, εἰ οὕτω κατὰ Γεώργιον χρή φράζειν, λέγοντες ὑποκείμενόν τέ τι εἶναι δεῖν καὶ ἐν ὑποκει- 10 μένω εἶναι τὴν φύσιν αἰεὶ, ὡς ἐν τῷ β τῆς φυσικῆς εἴρηται περὶ φύσεως ὅλως. ἀλλὰ καὶ κινεῖν τὴν φύσιν φαμέν καὶ κινεῖσθαι, καὶ ἥ μὲν συμφύες τι καὶ ἐν καὶ συνεχές, ταύτη ἀπαθές εἶναι, ἥ δὲ κεχώρισται, ταύτη τὰ μὲν πέφυκε ποιεῖν, τὰ δὲ πάσχειν. »ἀνάγκη γάρ, φησὶν Ἀριστοτέλης, ὡς εἴρηται, δια- ρεῖσθαι τὸ κινουῦν ἐν ἐκάστῳ πρὸς τὸ κινούμενον.« καὶ ταύτη δὴ φαμεν τὸ 15 ποιοῦν κεχώρισθαι τοῦ γινομένου.

4 Ῥητέον οὖν πρὸς τὸν λέγοντα· »εἰ ἡ φύσις ὄργανον, τὸ δὲ ὄργανον χωριστόν, (=lat.7,4) ἡ φύσις ἄρα κατὰ σέ χωριστόν. τοῦτο δὲ ψεῦδος καὶ ἄτοπον, ὡς οὐδὲν ἄτοπον V 312 οὐδὲ ψεῦδος ἔπεται παρὰ τοῦτο.« ἀλλ' ὁ ἀντιλέγων ἀπατάται καὶ ψεύδεται. κεχώρισται γὰρ ὡς ὄργανον καὶ ποιητικὸν τοῦ κινουμένου ἢ φύσις. εἰ δὲ 20 συμπέφυκε τοῖς πράγμασι καὶ ἐμπέφυκε, τοῦτο οὐδὲν ἐναντίον. οὐ γὰρ ἥ M 196 συμφύες, ταύτη ὄργανον, ἀλλ' ἥ κεχώρισται τὸ κινουῦν τοῦ κινουμένου, ταύτη ἢ φύσις ὑπουργοῦσα ὀργανικὸν τῷ δημιουργικῷ νῶ ποιεῖ. οὐ γὰρ κυρίως ποιητικὸν ἢ, ὡς τὸ ὄθεν ἢ κίνησις, φύσις, ὅτι μηδὲ πρῶτον ἐν τοῖς ποιητικοῖς. ἀλλ' ὁ θεὸς πρότερον. πᾶσα δὲ αἰτία μὴ ἀρχική, ἥ κινουμένη κινεῖ, ὀργανική 25 αἰτία καὶ συναιτία λέγεται παρὰ Πλάτωνι. φασὶ δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι θεολόγοι, καὶ μάλιστα γε Λατῖνοι, οὗτοί γε καὶ περὶ πλείστου μᾶλλον δὲ τοῦ παντός Ἀριστοτέλη ποιούμενοι, τὴν ὅλην φύσιν ὡς ὄργανον πρὸς τὸ πρῶτως ποιοῦν, οὕτω πρὸς τὸν θεὸν παραβάλλεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο ἴδιον τῆς λογικῆς εἶναι φύσεως ἐπὶ τὸ τέλος φέρεσθαι, ὡς ἂν ἑαυτὴν ἐπὶ τὸ τέλος ἀγούσης· τῆς δὲ 30 ἀλόγου, ὡς ἂν ὑφ' ἐτέρου ἀγομένης, ἥ εἰς τὸ καταλσμβανόμενον τέλος, ὡσπερ τὰ ἄλογα ζῶα, ἥ ἐπὶ τὸ ἄγνωστον, ὡσπερ τὰ παντάπασι γνώσεως ἐστερημένα. ἀνάγκη γὰρ πάντα τὰ λόγου ἐστερημένα κινεῖσθαι πρὸς τὸ μερικὸν τέλος ὑπὸ τινος λογικῆς θελήσεως, ἥ τις ἑαυτὴν ἐκτείνει πρὸς τὸ καθόλου τέλος, δηλονότι τῆς θείας θελήσεως. καὶ ταῦτα λέγοντες οὐκ οἴονται λέγειν ἐναντία 35 Ἀριστοτέλει, αὐτόν γε τὰς μείζους αἰεὶ τῶν προτάσεων ἐπὶ πάσης σχεδὸν ὕλης παρεχόμενον ἔχοντες.

8 Τοιούτοις ἡμεῖς λόγοις τὸ προκείμενον δείκνυμεν, καὶ τοσούτοις καὶ τοιούτοις ἀνδράσι σύμφωνα λέγομεν. ὁ δὲ τούναντίου λόγου πατήρ τούτοις τε πᾶσιν οὐδὲν ἤττον καὶ τοῖς περὶ Ἀριστοτέλη μάχεται, οἷς συνηγορεῖν 40 προαιρεῖται, ἥ τοῖς περὶ Πλάτωνα, οἷς ἀντιλέγει. πάσχει δὲ τοῦτο οὐκ ὀλιγάκις, οὐδετέρω τοῖν φιλοσόφοιν συνωδὰ φάσκων, ἀλλὰ ἀλλόκοτα ἄττα ἐξ- V 312^v ορχούμενός τε καὶ τερατολογῶν. τί γὰρ μὴ καὶ πρὸς Ἀριστοτέλη τοῦτο

Illud autem praevalidum et paene inexplicabile Georgii argumen-
 tum est. »Naturam, inquit, si secundum opinionem nostram ut in- (=gr. 9, 1
 strumentum moveretur et moveret, prius esse actu necesse foret.
 Quicquid enim ad aliquid movetur, potentia quidem id est, ad quod
 5 movetur, sed actu aliud quiddam. Itaque naturam quoque aliquid
 esse actu oportet.« Quid igitur hoc sit, quaerit. Neque enim compositum
 esse naturam dicit, non materiam, non formam. Neutrum enim esse
 actu, antequam compositum sit. Ego vero ita respondeo hoc argumen-
 tum imprimis vitiosum esse, quia verti pari modo in eum, qui arguit,
 10 potest. Quid enim ipse esse naturam dicat, quam movere non negat,
 quamquam esse causam instrumentalem et ita movere, ut moveatur,
 negat? Utrum aliquid esse actu dicet, an nihil? Quodsi nihil est actu,
 ne moveri quidem poterit. Prius enim aliquid esse quam agere una-
 quaeque res intelligenda est. Aliquid igitur actu naturam ipsam esse
 15 necesse est, si agere movereque debet. Quid ergo hoc erit? Utrum
 compositum, an materia, an forma? Praeterea dico, quod movetur,
 aliquid actu esse, priusquam fiat, quod potentia est, ad quod tendit.
 Siquidem nulla materia eorum, quae generantur aut corrumpuntur,
 forma omnino privata est. Item, quod natura duplex est: altera eorum,
 20 quae generant, quae proprie causa est efficiens eorum, quae generantur,
 et tempore naturaque prior est quam res, quae generantur, actuque
 simpliciter est; altera in ipsis, quae generantur, est, quae aut materia
 est aut forma, cuius causa agitur, quam etiam composito priorem esse
 fateor ratione atque natura.

25

Caput VIII.

Duplicem quoque esse naturam agentem Alexandro, Themistio et 8, 1
 plerisque aliis doctissimis viris et Aristotelicae disciplinae expositoribus (=gr. 9, 2
 placet: primam, quam modo exposui, eorum quae generant; secundam,
 quae unicuique naturalium rerum inest et causa est eius motionis,
 30 quae ortus dicitur. Natura enim, ut Aristoteles tradit, tribus modis
 accipi potest: aut enim ut materia aut ut forma, quae rationem et
 finem continet, aut quae generatio ortusque vocatur, motio quaedam
 et via tendens ad formam. Efficiens itaque huius tertii generis viri,
 quos modo nominavi, quartum addiderunt, quod referunt quidem ad

3 ἡρεμία M V ἡρεμίας ed. Diels | 9 καὶ ἡμεῖς γὰρ M V] M corr. ex ἡμεῖς
 μὲν οὖν

2 Simplic. In Physicorum II 2 ed. Diels 287, 9—12. 13 sq. | 14 Arist. Phys.
 θ 4. 255a, 16 sq. | 17 Georg. Trapez.

ὁμοίως λέγοι τις ἄν, ὡς εἰ ἡ φύσις τὸ κινουῦν καὶ ποιοῦν κατὰ σέ, πᾶν δὲ τὸ κινουῦν χωριστὸν καὶ οὐ συμφυές τῷ κινουμένῳ, καὶ ἡ φύσις ἄρα τῶν χωριστῶν; τοῦτο δὲ ψεῦδος. αἰεὶ γὰρ ἐν ὑποκειμένῳ ἡ φύσις καὶ συμφυές ὄψοι τῶν πραγμάτων.

8 Ἄλλ' εὐήθης μὲν ὁ οὕτως οἰόμενος Ἀριστοτέλη ἐλέγχειν. ληπτέον δὲ 5 τῆς φύσεως διαφορὰν, ὡς διώριστα, καὶ τὸ μὲν αὐτῆς κινεῖν καὶ ποιεῖν, τὸ δὲ κινεῖσθαι θετέον καὶ γίνεσθαι. οὕτω γὰρ τὸ μὲν κινουῦν χωρίζοιτο ἂν τοῦ κινουμένου, εἴθ' ὡς ὄργανον εἴθ' ὡς ποιοῦν ἄλλως. οὐδὲν γὰρ διαφέρει πρὸς γε τὸν νῦν λόγον. ἀπλῶς δὲ τοῦ ὑποκειμένου οὐκ ἂν χωρίζοιτο. συμφυῆς γὰρ ἐστὶν αἰεὶ σώματι εἴτ' οὖν πράγματι καὶ οὐκ ἀπολέλυται ὅλως. οὐ 10 γὰρ ἂν εἴη. οὐδ' ἀπλῶς τοῦ κινουμένου χωρίζεται, ἀλλὰ τοῦδε τοῦ ὑπ' αὐτῆς κινουμένου. καὶ τοῦτο πρὸς τὸ προκείμενον ἰκανόν.

Κεφ. θ' Ἀνασκευὴ ἑτέρου λόγου τοῦ ἐναντίου, ᾧ καὶ αὖθις πειράται δεικνύναί τὴν φύσιν μὴ εἶναι ὄργανον.

9, 1 Ταῦτα μὲν οὖν ταύτη. τὸ δὲ γενναῖον ἐκεῖνο καὶ ἄφυκτον ἐπιχείρημα 15 (=lat.7,5) Γεωργίου, ᾧ φησι τὴν φύσιν, εἰ καθ' ἡμᾶς ὄργανον οὔσα κινουμένη κινεῖ, ἀνάγκη πρότερον ἐνεργεῖα εἶναι — πᾶν γὰρ τὸ εἰς τι κινούμενον δυνάμει μὲν ἐκεῖνο δεῖν εἶναι εἰς ὃ κινεῖται, ἐνεργεῖα δὲ ἄλλο τι. οὐκοῦν καὶ τὴν φύσιν ἐνεργεῖα δεῖν εἶναι τι; τί οὖν δὴ τοῦτο εἶναι; οὔτε γὰρ τὸ σύνθετον· φυσικὸν γὰρ ἐκεῖνο, οὐ φύσις· οὔτε τὴν ὕλην οὔτε τὸ εἶδος. οὐδέτερον γὰρ τούτων 20 ἐνεργεῖα εἶναι πρὸ τοῦ συνθέτου — αὐτὸς πρῶτος λυσάτω. καθ' αὐτοῦ γὰρ μᾶλλον ἢ καθ' ἡμῶν αὐτὸ εἰσενήνοχεν. ἡδέως γὰρ ἂν αὐτοῦ πυθοίμην, πῶς ἂν αὐτὸς νοοῖ τὴν αὐτοῦ φύσιν, ἢν αὐτὸς οὔτε ὀργανικὴν αἰτίαν καὶ συναιτίαν οὔτε κινουμένην κινεῖν βούλεται, κινεῖν δὲ ὁμῶς τίθεται. πότερον ἐστὶ τι ἐνεργεῖα ἢ οὐδέν; ἀλλὰ μηδὲν μὲν οὔσα οὐδ' ἂν κινούη. τὸ γὰρ μὴ ὄν οὐκ 25 ἂν οὐδέ κινούη. προὑποτίθεται γὰρ τὸ εἶναι τοῦ ἐνεργεῖν. οὐδ' ἂν τι ἄγοι οὐδὲν μὴ πρότερον ὄν καὶ ὄν τόδε τι. τῶν γὰρ ἀτόμων εἶναι τὰς ἐνεργείας. πᾶν τε V 313 τὸ ποιοῦν καὶ κινουῦν πᾶσα ἀνάγκη καὶ εἶναι καὶ ἐνεργεῖα εἶναι, εἰ γε πᾶν M 197 τὸ ποιοῦν τὸ δυνάμει ὄν ποιεῖ ἐνεργεῖα εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν αὐτὸ ἐνεργεῖα. ἀνάγκη τοίνυν ἐνεργεῖα τι αὐτὴν εἶναι, εἰ γε κινεῖ καὶ ποιεῖ. τί οὖν τοῦτ' 30 ἐστὶ; πότερον τὸ σύνθετον ἢ ἡ ὕλη ἢ τὸ εἶδος, αὐτὸς εἰπάτω. εἰ δ' ἄγνοῶν οὐχ ἔξει ὅτι ἐρεῖ, ἡμεῖς ἀποκρινόμενοι καὶ τὸ κινούμενον δεῖν τι εἶναι ἐνεργεῖα φαμέν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ὃ δυνάμει ἐστὶ καὶ πρὸς ὃ ἐπέιγεται, εἴπερ μηδεμίαν ὕλην τῶν γινομένων τε καὶ φθειρομένων πάντη ἐστὶν ἀνείδεος. καὶ τὴν φύσιν διχῶς λεγομένην, τὴν μὲν τῶν γεννώντων, ἢ καὶ κυρίως τῶν γεννω- 35 μένων ποιητικὸν ἐστὶν αἴτιον, ἐνεργεῖα τε ἀπλῶς καὶ χρόνῳ καὶ φύσει πρὸ τῶν γεννωμένων εἶναι, τὴν δ' ἐν αὐτοῖς τοῖς γεννωμένοις ἐνυπάρχειν. διττὴν καὶ αὐτὴν, ἢ ὡς ὕλην δηλονότι ἢ ὡς εἶδος οὔσαν, οὗ τελευταίου τὸ φυσικὸν ἐφίεται, καὶ οὗ ἕνεκα γίνεται. ἢν καὶ αὐτὴν πρὸ τοῦ συνθέτου, εἰ καὶ μὴ τῷ χρόνῳ, φύσει μέντοι καὶ λόγῳ εἶναι τιθέμεθα.

causam agentem, sed non primam remotioremque, verum secundam et propinquiorem unicuique naturalium rerum demandatam.

Hanc Alexander alio etiam nomine appellans virtutem seu facultatem vocat et principium primum mandatum materiae, quae tum (= gr. 9, 3) idipsum principium, tum ea, quae ab ipso proficiscuntur, recipit, idque principium efficere ait, quantum rei sibi determinatum habuerit. Mox id effectum aliud efficit, tum illud aliud. Atque ita subinde pervenitur usque ad finem et formam naturalem, cuius principium id erat, quod primum fuerat materiae mandatum, et ita per successum pergitur, donec res similis ei, quo mandatum est, conficitur idemque aut specie redditur aut genere.

Avicenna Arabs hoc idem virtutem rebus inditam vocat ex simili simile procreantem. Doctores nostrae religionis, tam Graeci quam (= gr. 9, 4) Latini, rationes spermaticas vim illam nuncupant. Ita constat naturam aliquam causam esse eorum, quae generantur, inditam, demandatamque subiecto. Sed quoniam talis natura anceps et dubia est, tum enim formam, tum materiam praefert, ut materiale quoddam agens dici possit — quod namque subinde praecesserit, id velut materia subiicitur sequenti et de imperfectiori ad perfectius itur, utputa granum germen emittit, germen culmum, culmus spicam —, sequitur ulterius quaerendam esse aliquam causam, eam videlicet, quam generantium esse naturam diximus, quae causa proprie agens sit, cuius virtute natura altera in iis, quae generantur, simul et fit et agit, efficiens simul et efficienda ab alio et ad aliud. Remotiores etiam et perpetuae causae ulterius repetendae sunt, quarum respectu propinquior haec dici potest.

Ergo causam esse hanc naturam mihi cum adversario convenit. Sed praecipuane an non praecipua causa sit, nunc eum interrogo. Et (= gr. 9, 5) certe non ita desipit, ut praecipuam hanc esse confirmet. Superest igitur, ut secundo loco habeatur et concausa sit, quod instrumentalem causam dicimus. Quid nisi igitur natura causa instrumentalis erit? Afferam, quae Simplicius de hoc genere naturae exponit, ne Georgium videar sine testibus condemnare. «Causa, inquit, ea quoque natura est agens. Simul enim et fit et agit aptitudo quaedam substans formaeque appetens, quae concausa nominanda est, quoniam causas ante se alias habet, tum propinquiores, tum superiores.» Fieri namque res naturales Aristoteles quoque sexto de divinis rebus libro testatur.

1 κινούν και ποιοῦν M] V *trp.* ποιοῦν και κινούν | 31 ἡ ὅλη M] V *om.* ἡ | 37 ἐπι-
ἀρχειν] V *trp.* *ante* τοῖς γεννωμένοις

2 Διττήν δὲ καὶ τὴν ὡς ὄθεν ἡ κίνησις φύσιν Ἀλέξανδρος, Θεμιστίος καὶ (=lat.8,1) ὅσοι τῶν κλεινοτέρων Ἀριστοτέλους ἐξηγητῶν τίθενται. τὴν μὲν τὴν ἦν προειρήκαμεν τῶν γεννῶντων, τὴν δὲ τὴν ἐκάστῳ ἐνυπάρχουσαν τῶν φύσει ὄντων καὶ τῆς τοιαύτης κινήσεως εἴτε καὶ φύσεως τῆς οἷον ἐκ φύσεως καλουμένης αἰτίαν. κατὰ γὰρ Ἀριστοτέλην τριχῶς λέγεται ἡ φύσις, ἡ μὲν ὡς ὕλη, 5 ἡ δὲ ὡς ἡ μορφή καὶ τὸ εἶδος, πρὸς δὲ ὡς τέλος ἐπέιγεται. τρίτη δὲ ἡ κατὰ τὴν γένεσιν καὶ οἷον ἐκφυσιν καλουμένη, κινήσις τις ἐπὶ τὸ εἶδος καὶ ὁδὸς οὔσα πρὸς τὴν μορφήν. τούτου δὲ τοῦ τρίτου τῆς φύσεως εἶδους, ἅτε ποιητικοῦ, καὶ τέταρτον τὸ προειρημένον δευτέρον ποιητικὸν οἱ σοφοί, οὓς ὠνομάσαμεν, ἄνδρες προστιθέασι. προσεχέστερόν τε τοῦ πρώτου ποιητικὸν εἶναι τῶν 10 V 313^v φύσει καὶ κινητικὸν αἴτιον πάντες ἅμα τιθέασι, καὶ ἡμεῖς ἐκείνοις ἐπόμμενοι.

3 Ταύτην καὶ ἑτέρῳ ὀνόματι ὁ ἐξηγητῆς Ἀλέξανδρος δύναμιν τινα καλεῖ (=lat.8,2) καὶ ἀρχὴν πρώτην ἐν ὕλῃ καταβληθεῖσαν, τῇ τῆς τε ἀρχῆς ταύτης τῶν τε M 197^v ὑπ' αὐτῆς καὶ ἐξ αὐτῆς ἐσομένων δεκτικῇ, ἣν ποιεῖν φησιν, οὗ ἐστὶν αὐτὴ 15 ποιητικὴ ὄντος ὠρισμένου. κάκεινο ἄλλο καὶ τοῦθ' ἕτερον μέχρι τέλους τινὸς καὶ εἶδους τοῦ φυσικοῦ, οὗ ἦν ἀρχὴ τὸ πρῶτον ἐν τῇ ὕλῃ καταβληθέν. καὶ οὕτως προῖεναι, ἕως ἂν ὁμοιον γένηται τῷ ἀφ' οὗ κατεβλήθη, καὶ εἶδει ταυτόν, ἐστὶ δ' ὅτε οὐκ εἶδει, ἀλλὰ γένει, ὡς ἐπὶ τῶν ἐξ ἀνομοίων ζώων γεννωμένων, οἷα εἶσιν αἱ ἡμίονοι. 20

4 Ἀβικεννάς δὲ ὁ Ἄραψ δύναμιν ἐμπεφυκυῖαν τοῖς πράγμασιν, ἐκ τῶν (=lat.8,3) ὁμοίων ὁμοια προάγουσαν, οἱ δὲ τῆς χριστιανικῆς θεολογίας διδάσκαλοι, Ἕλληνες τε καὶ Λατῖνοι, λόγους αὐτὴν σπερματικούς ὀνομάζουσιν. ἐξ ὧν πάντων κινητικὸν αἴτιον εἶναι καὶ κατὰ τῶν γεννωμένων φύσιν αὐτοῖς ἐνυπάρχουσαν καὶ τῷ ὑποκειμένῳ καταβληθεῖσαν οὗτοί τε οἱ προειρημένοι σοφοί 25 ἄνδρες οἱ τε ἄλλοι πάντες δῆλοί εἰσι τιθέμενοι, καὶ οὐδὲ Γεώργιος ἂν ἀρνηθεῖ. ἐπεὶ δὲ γε ἡ τοιαύτη φύσις οὐ μᾶλλον ποιητικὴ ἢ καὶ ὕλική αἰτία ἐστὶ, γινομένη καὶ αὕτη, εἴ γε τὸ προηγούμενον αἰεὶ τῷ ἐπομένῳ ὡς ὕλη προὑποτίθεται καὶ τοῦ ἀτελεστέρου ἐπὶ τὸ τελεώτερον προβαίνει, τοῦ πυροῦ τὴν βοτάνην ποιῶντος, κάκεινης τὴν καλάμην, καὶ ταύτης τὸν ἄσταχυν, ἀνάγκη 30 περαιτέρω ἕτεραν ποιητικὴν αἰτίαν ζητεῖν, τὴν τῶν γεννῶντων δηλονότι ἢ εἴρηται φύσιν, κυρίως τε καὶ πρὸς θατέρας ποιητικὸν οὔσαν αἴτιον, ἧς τῇ δυνάμει καὶ ἡ ἐν τοῖς γεννωμένοις φύσις ἅμα τε γίνεται καὶ ποιεῖ, ποιητικὴ ἅμα καὶ γινομένη ὑφ' ἑτέρου τε καὶ πρὸς ἕτερον οὔσα, τά τε πορρωτέρω καὶ ἀτρία καὶ μάλιστα αἰτία τῶν ἄλλων ἀπάντων κυριώτατα τίθεσθαι, τῇ 35 V 314 τε πρὸς ἐκεῖνα παραβολῇ καὶ τὰς προειρημένας φύσεις ἕτεραν ἕτερας ἢ προσεχέστεραν ἢ πορρωτέραν καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι.

5 Οὐκοῦν τὸ μὲν αἰτίαν τὴν γε τοιαύτην φύσιν εἶναι κοινὸν ἡμῖν τε κάκεινῳ; (=lat.8,4) ἐρωτητέον δ' αὐτόν, πότερον ἀρχικὴν αἰτίαν θετέον αὐτὴν ἢ μὴ ἀρχικὴν. M 197 bis ἀρχικὴν μὲν οὐκ ἂν φαίη. οὐ γὰρ ἂν εἰς τοῦτο παρανοίας ἐλάσειεν. λείπεται 40 δὲ τῶν δευτέρων τε καὶ συναιτίων εἶναι. τοιαῦτα δ' εἰσὶ τὰ γε ὀργανικά. ὀργανικὸν ἄρα αἴτιον καὶ συναιτίον ἢ φύσις. αἴτιον μὲν ὡς καὶ αὐτὸ ποιῶν. ἅμα γὰρ τῷ καὶ αὐτὴν γίνεσθαι ποιεῖ, Συμπλίκιός φησιν, εὐφυτὰ καὶ ζῶα

Omne autem, quod fit, causam suae generationis habere nemo mentis compos negaverit. Dabitur igitur natura generantis in animalium genere ac omnino paterna aut materna natura actus substans, in plantis vero natura seminis et terrae. Forma enim praeest in patre
5 et matre atque in rationibus, quae actu insunt in terra, post quas ea, quae potentia sunt, ad actum proveniunt. Ulterius etiam motus aeternorum et volubilium corporum datur. Etenim »homo hominem generat et sol«, ut Aristoteles inquit. Item ulterius rationes sitae in anima ordinantur, cum etiam causa ea ipsa anima superior habetur
10 mens eximia, formaeque intellectuales, hoc est ideae, ex quibus primis delibatur omnibus lux formalis pro natura et aptitudine recipientis. Haec Simplicius.

Quibus consentanea etiam Proclus in eo libro, qui theologica institutio inscribitur, tradit, necnon latinus ille auctor, qui de causis (= gr. 9, 6)
15 scribit, quem Latini, quamvis Aristotelem magna ex parte sequantur, plurimam tamen faciunt. Ab his enim quattuor haec ex Platonis sententia enumerantur: mens, anima, caelum, natura. Quapropter si natura eius, quod fit, agens efficiensque dicatur, ita eorum sententia agens erit, ut etiam ipsa fiat. Proprie autem agens natura eius est, quod
20 tale est actu. Natura quippe productiva rei similis est. Haec autem generantis est propinqua, ut dictum est, actu substans, ex qua rationes seminariae decernuntur moventes, quod fit, donec formam recipiat.

Ut enim dilucidius loquar, aliter de generatione secundum substantiam, quae et ipsa motus quamquam improprie dicitur, cogitandum (= gr. 9, 7)
25 est quam de motu proprie dicto, hoc est secundum qualitatem, quantitatem et locum. Nam in his nihil fortasse prohibet, ne inditum intrinsecus habeatur principium, quo augeantur, alterentur, deferantur, idemque sit agens et patiens, quamquam non secundum idem, sed parte alia agat, alia patiatur. Quemadmodum et animalia moveri ex
30 se dicimus eo, quod aliqua parte movent, aliqua moventur. Quantitas enim cubitalis, cum iam receperit formam, augere se ipsam potest principium iam habens intrinsecus augendi atque ita moveri potest. Simili modo in ceteris motibus agitur. Nam grave et leve, cum alterum gravitatem, alterum levitatem tamquam formam habuerit, alterum
35 sursum, alterum deorsum se ipsum movet, quamquam velle Aristoteles

9 habetur] sic *Incunab.*

9 ποιητικοῦ V ποιητικόν M | 10 προστιθέασι M προτιθέασι V | 14 τῆς τε ἀρχῆς M] V om. τε | 43 αὐτὴν V αὐτῆ M

5 cf. Arist. Phys. β 2. 194a. β 8. 198a. | 43 cf. Simplic. In Physic. I 9 ed. Diels 250—252.

τις οὔσα καὶ τοῦ εἶδους ἐπιεμένη, συναίτιον δὲ ὡς ἄλλα πρὸ αὐτῆς αἷτια ἔχουσα, τὰ τε προσεχῆ τὰ τε ἀνωτέρω. γίνεσθαι γὰρ δὴ πάντα τὰ φυσικὰ καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ ζ τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ διδάσκει. πᾶν δὲ τὸ γενόμενον αἷτιαν τῆς γενέσεως ἔχειν οὐκ ἂν τις ὀρθὰ φρονῶν ἀρνηθείη. ἔχειν οὖν καὶ τὴν ἐνοῦσαν τῷ φυσικῷ φύσιν αἷτιαν, ἐπὶ μὲν τῶν ζώων τὴν τε τοῦ γεννῶντος 5 καὶ ὅλως τὴν πατρικὴν τε καὶ μητρικὴν φύσιν ἐνεργεῖα οὔσαν, ἐπὶ δὲ τῶν φυτῶν τὴν τοῦ σπόρου καὶ τῆς γῆς, τοῦ εἶδους ἐνεργεῖα προϋπάρχοντος ἐν τε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἐν τῇ γῆ κατ' ἐνεργεῖαν οὔσι λόγοις, μεθ' οὓς τὰ δυνάμει εἰς ἐνεργεῖαν ἄγεται, ἐπέκεινα δὲ τὴν τῶν αἰδίων καὶ κυκλοφορητικῶν κινήσιν. »ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ καὶ ἥλιος«, Ἀριστοτέλης 10 φησί. πρὸ αὐτῶν δὲ τοὺς ἐν τῇ ψυχῇ λόγους, καὶ ταύτης ἀνωτέρω τὸν πολυτίμητον νοῦν καὶ τὰ νοερά εἶδη, ἐξ ὧν πρώτων ἐνδίδονται πᾶσιν ἢ τῶν εἰδῶν ἔλλαμψις κατὰ τὴν τῶν δεχομένων ἐπιτηδειότητα.

6 Συμφώνως δὲ τούτοις Πρόκλος τε ἐν τῇ θεολογικῇ στοιχειώσει ἐπόμενος (=lat.8,5) Πλάτωνι, ὃ τε τοῦ περὶ αἰτιῶν βιβλίου παρὰ Λατῖνοις οὐκ οἶδ' ὅστις συγγρα- 15 φεύς, δὴ Λατῖνοι καίτοι Ἀριστοτέλει ἐπόμενοι τὰ πολλὰ περὶ πλείστου καὶ V 314^v τοῦ παντός ἄγουσι, τέτταρα ταῦτα πρὸς ἄλληλα τεταγμένα νοῦν, ψυχὴν, οὐρανὸν καὶ φύσιν τίθενται. δι' α καὶ εἰ ἢ τοῦ γινομένου φύσις ποιητικὴ λέγοιτο, οὕτως ἂν εἴη ποιητικὴ, ὡς καὶ αὐτὴ γινομένη. ἢ δὲ κυρίως ποιητικὴ M197^{bis} ἢ τοῦ ἐνεργεῖα τοιούτου ἐστί. τοῦ γὰρ ὁμοίου ἐστὶν ἢ φύσις γεννητικὴ. αὕτη 20 δ' ἂν εἴη τὰ τε ὑπεραναβεβηκότα καὶ ἔμμεσα αἷτια, ἢ τε τούτων προσεχεστέρα καὶ τῶν γεννῶντων φύσις, ὡς εἴρηται, ἐνεργεῖα οὔσα. ἐξ ἧς οἱ σπερματικοὶ ἀποκρίνονται λόγοι κινουῦντες τὸ γινόμενον μέχρις αὐτῆς τῆς τοῦ εἶδους ἀπολήψεως.

7 Ἴνα γὰρ καὶ ἔτι σαφέστερον εἴπωμεν περὶ τούτων, ἄλλως ἐπὶ τῆς κατ' 25 (=lat.8,6) οὐσίαν καὶ γένεσιν μεταβολῆς ἔχει, ἣν καὶ αὐτὴν κινήσιν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ β τῆς φυσικῆς ὀνομάζει, μήπω τίς ἢ κυρίως κινήσις διδάξας, καὶ ἄλλως ἐπὶ τῶν κυρίως κινήσεων, τῆς τε κατὰ ποιὸν καὶ ποσὸν καὶ τόπον. ἐπὶ μὲν γὰρ τούτων οὐδὲν ἴσως κωλύει ἐνυπάρχουσάν τε καὶ ἐνδοθεν τὴν τοῦ τε αὐξάνεσθαι, τοῦ τε ἀλλοιοῦσθαι, τοῦ τε φέρεσθαι ἀρχὴν εἶναι, καὶ τὸ αὐτὸ 30 ποιῶν καὶ ποιούμενον εἶναι, εἰ καὶ μὴ κατὰ ταυτό, ἀλλὰ τὸ μὲν εἶναι μέρος ποιῶν, τὸ δὲ γε ποιούμενον. ἥπερ καὶ τὰ ἐμψυχά φαμεν αὐτοκίνητα τῷ μέρει μὲν αὐτῶν κινεῖν, μέρει δὲ κινεῖσθαι. τὸ γὰρ πηχυαῖον λόγου χάριν, ποσὸν ἀπολαβὸν ἤδη τὴν ἑαυτοῦ μορφήν καὶ τὸ εἶδος, δύναται ἑαυτὸ αὐξάνειν, ἐνδοθεν τὴν ἀρχὴν τοῦ αὐξάνειν καὶ ταύτη κινεῖσθαι, τὸ ἑαυτοῦ δηλονότι 35 εἶδος ἔχον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κινήσεων. τὸ γὰρ βαρὺ καὶ κοῦφον, τὸ μὲν τὴν βαρύτητα, τὸ δὲ τὴν κοφότητα ὡς εἶδος ἑαυτοῦ ἔχον ἤδη ἐνόν, τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω κινεῖ ἑαυτό. ὁμως γε μέντοι καὶ τὰς κινήσεις ταύτας, τὰ γε ἄψυχα καὶ κυρίως φυσικὰ, οἷά εἰσι τὰ ἀπλᾶ σώματα, ἐξωθεν δοκεῖ βούλεσθαι Ἀριστοτέλης κινεῖσθαι καὶ πολλοῖς τοῦτο δείκνυσιν, ὡς ἀνωτέρω 40 προείπομεν λόγοις. τὴν γὰρ τὸ εἶδος ἐμποιήσασαν αἷτιαν καὶ τὸ εἶναι παρ- αγαγοῦσαν, ἣν ἐξωθεν εἶναί φησιν, — οὐδὲν γὰρ ἑαυτὸ εἰς τὸ εἶναι παράγειν —

V 315 ταύτην καὶ τῆς κατὰ τὸ εἶδος κινήσεως αἷτιαν εἶναι βούλεται.

videtur motus hosce in rebus inanimatis et proprie naturalibus, qualia simplicia corpora sunt, extrinsecus esse, et pluribus rationibus hoc ostendit, sicut supradictum est. Causam enim, quae formam induxerit et esse rem fecerit, quam esse extrinsecus ait, motus quoque rei causam
5 esse arbitratur.

Verum quaestio de hac re non modo inter diversas sectas, verum 7 etiam inter eiusdem Aristotelicae sectae studiosos oritur. Aliis enim (=gr. 9, 8) simplicia corpora per se moveri placet et in se principium motus habere, alii non ex se, sed ab alio et extrinsecus moveri opinantur. At vero
10 de motu, qui generationi secundum substantiam tribuitur, nemo est, qui causam propriam esse extrinsecus neget. Nulla res enim secundum idem et generat et generatur, et efficit et efficitur, et movet et movetur. Ita enim eadem res eadem esset potentia et actu, quod impossibile est. Quippe non ignis, non aqua, non ulla alia res sive animata sive
15 inanimata se ipsam generat, sed quod potentia ignis est, ab igne actu substante extrinsecus ad ignem actu producitur. Quo facto opinio illa exstat ignem a se ipso posse sursum moveri. Itaque in genere quoque animatorum ita effici creditur, ut natura, quae rei particularis generatur, hoc est mandaticia illa prima sive virtus sive facultas, a
20 natura generantis ac producentis, quae actu est, generetur et producat. Quae autem post sequuntur, ab ipsa iam generata natura, quae virtus quaedam vitalis et primum principium et actu aliquid sit, moveantur et fiant, donec ad postremum formae deveniatur, resque aut genere aut specie similis existat. Itaque efficiatur, ut partim extrinsecus,
25 partim intrinsecus fiat et moveatur, quod secundum substantiam gignitur.

Constat hoc idem planius Aristotelis verbis, quibus usum eum legimus, cum de quattuor causis loqueretur. Siquidem causam unde (=gr. 9, 9) principium motus a causa formali distinguit, rationali et quiditali.
30 Quodsi proprie natura compositi forma eius et quiditas est, hoc autem diversum est causae genus ab eo ipso, unde motus fieri non potest, ut compositi forma sit causa movens generationis eius compositi, sed unde principium motus, id generationem agat, necesse est, quod diversum a forma est, hoc est natura compositi. Hoc igitur proprie natura
35 ipsius est generantis extrinsecus et simpliciter actu substans, atque

2 ἔχουσα V ἔχοντα M

10 Arist. Phys. β 2. 194b, 13.

8 Ἐπὶ μὲν οὖν τούτων καὶ τις ἀμφιβολία τοῖς σοφοῖς καταλείπεται, οὐ τοῖς (=lat.8,7) ἐκ διαφόρων αἰρέσεων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς Ἀριστοτέλους αἰρεσιώταις. οἱ μὲν γὰρ ὑφ' ἑαυτῶν τά γε ἀπλᾶ σώματα τὰς τοιαύτας κινήσεις M 198 κινεῖσθαι καὶ ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἔχειν, οἱ δ' ὑφ' ἑτέρου καὶ ἔξωθεν τίθενται. ἐπὶ δὲ τῆς ὡς γενέσεώς τε καὶ οὐσίας λεγομένης κινήσεως 5 οὐδεὶς ὅς οὐ φρονεῖ ἔξωθεν εἶναι τὴν κυρίως αἰτίαν. οὐδὲν γὰρ αὐτὸ κατὰ τὸ αὐτὸ γεννᾶν καὶ γεννᾶσθαι, ποιεῖν καὶ ποιεῖσθαι, κινεῖν τε καὶ κινεῖσθαι. εἶναι γὰρ ἂν τὸ αὐτὸ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ κατὰ τὸ αὐτό. τοῦτο δὲ εἶναι ἀδύνατον. οὔτε γὰρ τὸ πῦρ γεννᾶν ἑαυτὸ οὔτε τὸ ὕδωρ οὔτε τι τῶν ἐμψύχων ὅλως ἢ καὶ φυσικῶν, ἀλλὰ τὸ δυνάμει τῇ γε ἀτελεστέρα πῦρ ὑπὸ τινος ἔξωθεν 10 ἐνεργείᾳ πυρὸς ὄντος εἰς τὸ ἐνεργείᾳ πῦρ εἶναι προάγεσθαι. εἰς δὲ προηγμένον ἤδη καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ ἂν ἄνω κινεῖσθαι κατὰ τοὺς οὕτως ὑπολαμβάνοντας. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. δι' ἃ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἐμψύχων τὴν μὲν γεννωμένην τοῦδε τινος φύσιν, τὴν καταβληθεῖσαν δηλαδὴ πρώτην δύναμιν, ὑπὸ τῆς τοῦ γεννῶντος τε καὶ προάγοντος φύσεως ἐνεργείᾳ οὐσης γεννᾶσθαι 15 τε καὶ προάγεσθαι. τὰ δὲ μετ' αὐτὴν ὑπ' αὐτῆς ἤδη τῆς γεννηθείσης φύσεως, δυνάμεώς τινος ζωτικῆς καὶ πρώτης ἀρχῆς καὶ ἐνεργείᾳ τι πάντως καὶ αὐτῆς οὐσης, κινεῖσθαι, ἕως ἂν ἐπὶ τὸ ἔσχατον εἶδος προῖη καὶ τούτου τύχη, οὐπερ ἐφίεται, ὅπερ ἢ γένει ἢ εἴδει ἐστὶν ὅμοιον, τῷ ἔξωθεν κινουντί τε καὶ ποιούντι αἰτίῳ, ὡς πῆ μὲν ἔξωθεν, πῆ δὲ ἔνδοθεν τὸ κατ' οὐσίαν γινόμενον γίνεσθαι 20 τε καὶ κινεῖσθαι.

9 Καὶ οἷς δὲ Ἀριστοτέλης τέτταρα αἰτιῶν εἶδη τίθεται, ταῦτο τοῦτο σαφέστερον (=lat.8,8) δείκνυται. διορίζει γὰρ τὸ ὅθεν ἢ ἀρχὴ τῆς κινήσεως αἰτίον τοῦ εἰδικοῦ V 315^v τε καὶ κατὰ τὸν λόγον καὶ τὸ τί ἦν εἶναι. εἰ οὖν ἢ μὲν κυρίως τοῦ συνθέτου φύσις τὸ εἶδος αὐτοῦ καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἐστίν, τοῦτο δὲ ἄλλο εἶδος αἰτίας τοῦ 25 ὅθεν ἢ κίνησις, οὐκ ἂν εἴη τὸ τοῦ συνθέτου εἶδος αἰτίον τῆς αὐτοῦ γενέσεως κινήσις, ἀλλὰ τὸ ὅθεν ἢ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ὅπερ ἐστὶν ἄλλο τοῦ εἶδους, M 198^v ἦτοι τῆς φύσεως αὐτοῦ τοῦ συνθέτου. εἴη δ' ἂν τοῦτο κυρίως ἢ αὐτοῦ τοῦ γεννῶντος φύσις ἔξωθεν τε οὔσα καὶ ἀπλῶς ἐνεργείᾳ, καὶ ἔτι ἢ ἔξ αὐτῆς καταβληθεῖσα πρώτη ἀρχὴ καὶ φυσικὴ δύναμις, ἣν καὶ αὐτὴν φύσιν καλοῦσιν, 30 ὡς εἴρηται, ἔνδοθεν μὲν γε αὐτὴ κινουσα καὶ τι καὶ ἐνεργείᾳ οὔσα, κινουμένη δὲ ὅμως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ γεννῶντος.

10 Εἰ δὲ φαίη Γεώργιος τούτῳ τῷ λόγῳ τό γε τοῦ συνθέτου εἶδος μὴ εἶναι (=lat.8,9) φύσιν, εἰ μὴ καὶ τῆς αὐτοῦ τοῦ συνθέτου γενέσεως εἴη ἀρχή, εἰ γε τῇ τοῦ συνθέτου γενέσει ἔπεται, φημὲν ὡς εἰ καὶ μὴ εἴη τὸ εἶδος ἀρχὴ τῆς τοῦ συνθέτου γενέσεως ἢ ὡς τὸ ὅθεν ἢ κίνησις, ἐστὶν ὅμως ἀρχὴ ἢ ὡς τέλος καὶ οὐ ἕνεκα. ὁ καὶ κυρίως ἐστὶν ἀρχή. οὕτω γὰρ καὶ κυριολεκτεῖν βουλόμενοι τὴν μὲν ὕλην καὶ τὸ εἶδος στοιχεῖα, αἰτίαν δὲ τὸ ὅθεν ἢ κίνησις, τό γε μὴν τέλος, ἀρχὴν ὀνομάζομεν. εἰ δὲ καὶ τὸ εἶδος τε καὶ τέλος συμπίπτουσι καὶ τὸ αὐτὸ εἶσιν, ὡς παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει ἐστὶν εὐρεῖν πολλαχοῦ, καὶ τὸ εἶδος 40 αὐτὸ ὡς τέλος ἐστὶν ἀρχή. συμπιπτόντων τε αὖ ἀλλήλοις κατὰ τὸν αὐτὸν φιλόσοφον τῶν τριῶν αἰτιῶν, τοῦ τέλους, τοῦ εἶδους καὶ τοῦ ὅθεν ἢ ἀρχῆς τῆς κινήσεως, ἔπεται αὐθις, ὡς εἰ τὸ ὅθεν ἢ κίνησις ἀρχὴ καὶ φύσις ἐστίν,